



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



Originaloptagelse fra k-z-lejren Sachsenhausen vinteren 1941—42. Fanger i tyndt, stribet drejlstøj marcherer gennem porten til slavearbejde på SS-fabrikker. Til højre bevæbnede SS-soldater. — Lejren indvies den 23. april til mindepark. Se iøvrigt side 44—45.

Carl B. Christiansen & Co.
Landlystvej 38

Tlf. 75 11 83 - 75 02 89



Vandfast slibepapir -
Slibebånd og sliberonder-
ler til alle formål.

JENSEN & DENCKER
Reproduktionsanstalt
Nyhavn 31 — København K.

RICH. GEIMARK
Nyhavn 31 — København K.

EVALD'S LINIERANSTALT
Gråbrødrestræde 23, Kbhvn. K.

EDWARDS & RASMUSSEN A/S
Vestergade 2 — Kbhvn. K.

HAVREHOLM
PAPIRFABRIKS UDSALG
Allégade 18 — København F.

KNUD JENSENS
BOGTRYKKERI
St. Kongensgade — Kbhvn. K.

KLIMAX RADIO
Nytorv 11 — København K.

WILHELM HANSEN
MUSIK-FORLAG

AMAGER MØBELCENTRUM
Amager Boulevard 132, Kbhvn. S.

HØRSHOLM RADIO-SERVICE
Hovedgaden 47, Hørsholm, tlf. 461

V. GRUM-SCHWENSEN
Allerød

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidste efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: General Fl. B. Larsen, Kastellet, København Ø.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.
Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstoffslunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Læge Børge Næsted, Læssøegade 141, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

Nummer 3
Marts 1961
16. årgang

Pigtraad

Redaktion:
Slagelsegade 9²
Telefon Øbro 8537
København Ø.

Danske koncentrationslejrfangers blad

*

Organ for Kammeraternes Hjælpefond

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. (Medlem af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

Afleveret til postvæsenet d. 25. marts



INDHOLD:

	Side
Dansk og tysk på talefod	39
Jeg var en af dem, der skød	41
Hvor 100.000 fandt døden indvies mindepark	44
Fangeforeningerne	49
Dagbogsblade	52
60 år	52

DANSK OG TYSK

på talefod med hinanden

Vi bliver aldrig færdige med det dansk-tyske forhold. Alene den fælles grænse siger dette. Vi skal heller ikke ønske det, for gennem årene har vi modtaget meget godt fra Tyskland, og i de gode gamle dage var der mange sande venskaber mellem dansk og tysk. Og disse gode gamle dage ligger jo blot 20 år tilbage.

Den friskeste nydannelse for dansk-tyske forbindelser er dannelsen af „Dansk-Tysk-Oplysningsudvalg“, der er startet i denne måned med civilingeniør Erling Foss, tidligere medlem af frihedsrådet, og lektor Jørgen Hatting som de egentlige initiativtagere.

Udvalget har fra starten 32 medlemmer og kan supplere sig selv til maksimalt 50 medlemmer, og da de 32 startere bor spredt over et stort område — et medlem bor således i Bangkok — bliver det naturligvis forretningsudvalget, der kommer til at gøre arbejdet. Dette består, foruden af de to allerede nævnte, af hrs. Paul Jarding og professor Steffen Steffensen.

Udvalget har til hensigt at være det formidlende led mellem politiske og kulturelle kredse i Danmark og Vesttyskland. Man vil således søge at optræde som indbyder af demokratisk indstillede tyskere og være medvirkende til, at de kan holde foredrag i de foreninger og organisationer, der har særlig interesse i at stifte bekendtskab med deres synspunkter. Desuden vil man søge at skabe gensidig oplysning om forholdene i de to lande, bl. a. ved udbredelse af artikler, ligesom udvalget vil kontakte de grupper af unge tyskere, der kom-

mer til Danmark for at få et indtryk af samfundsforholdene her. Endelig vil oplysningsudvalget forsøge at arrangere gensidige journalistbesøg og formidle de rette kontakter for journalisterne.

Forretningsudvalget har allerede nu taget det første initiativ til at opfylde nydannelsens formål, idet man har knyttet kontakt med forbundspræsident, dr. Gerstenmaier, der var en kendt person i den tyske modstandsbevægelse, professor Georg Eckert, som er primus motor i det europæiske arbejde for forbedring af skolebøger, og grosserer Erik Blumenfeld, en ledende erhvervsmand fra Hamburg, der har gjort en stor indsats for at udbygge kontakterne mellem Danmark og Vesttyskland.

Selve programmet, som det lægges frem fra starten, er godt og sundt, og der er grund til at udtale håbet om, at udvalget må være heldig, når tanker skal føres ud i livet gennem arrangementer, der taler til de mange.

Der vil også her være et organ, hvor vi frit kan fortælle tyskerne, hvad vi er utilfredse med, og hvorfor vi er det. Med den sammensætning, udvalget har fået, er der slet ingen grund til at pådutte initiativtagerne, at de blot vil skabe et organ, der kan tjene til støtte for alt, hvad der laves i Tyskland af 1961. Den billige vej er naturligvis at skælde ud på Tyskland og den tyske udvikling.

Der er her taget et mere tiltalende initiativ, der går ud på at bringe demokratisk indstillede kræfter i begge lande på talefod med hinanden — og det er der fremtid i.

F—K.

JUNCKERS SAVVÆRK

KØGE

<p><i>Taastrup</i> <i>Trælasthandel</i></p>	<p>Ostefabrikken FIONA HEDEHUSENE</p>	
	<p>A/S HEDEHUS-TEGLVÆRKET HEDEHUSENE</p>	
<p>CYKLEFORRETNINGEN „SPEED“ Hedehusene</p>	<p>SYDSJÆLLANDS ANDELSVASKERI PRÆSTØ</p>	
<p>M. GRUES MASKINFABRIK Hovedgaden 37 - Hedehusene</p>	<p>BANKEN FOR PRÆSTØ OG OMEGN</p>	
<p>HEDEHUSENE BRUGSFORENING</p>	<p>DANSK ELEKTROINDUSTRI A/S HASLEV</p>	
<p>FOTOGRAFERNE ECHWALD Storegade 43 — Stege</p>	<p>ANDELSVASKERIET FOR SYDVESTSJÆLLAND Skælskør</p>	<p>BOGTRYKKERIET Kostræde pr. Lundby</p>
<p>SKÆRBÆK & CO. Maskinfabrik — Stege</p>	<p>SØNDERBY BRYGGERI MØENS MOSTERI Sønderby pr. Borre</p>	<p>ARRO PLASTIC A/S Lundby station</p>
<p>FORENINGS-CENTRALEN Nørre Alslev</p>	<p>„TRIKOHL“ Algade 86 — Vordingborg</p>	<p>Munch's Møbelfabrik Slagelse</p>
<p>E. SVENDSEN Savværksejer - Faxe Ladeplads</p>	<p>P. M. OLSEN Aut. G. M. forhandler Slagelse</p>	
<p>JØRGEN JENSEN Slagtermester — Dalmose</p>		

JEG VAR EN AF DEM, DER SKØD - !

Ved debatten om stikkerlikvideringerne på Christiansborg manglede en røst. Her taler en, der ikke blev hørt.

— Man har fra tid til anden følt sig mærkeligt til mode, når det danske folketing har følt sig kompetent til at tage stikkerlikvideringerne fra krigens tid på dagsordenen. Debat-terne har været udsendt i radio og vistnok også i fjernsyn, og aviserne har skrevet alenlange referater.

Fælles for det alt sammen har været en helt utrolig uforstand hos de mennesker, der har ladet deres meninger høre — på et par undtagelser nær. Jeg skal undlade at slå Frode Jakobsen og Ninn-Hansen og nogle flere i hartkorn med alle de andre, men i det store og hele har disse debatter efterladt et mærkværdigt indtryk hos os, der enten har hørt eller læst om dem, altså os, der på nærmeste hold kendte sagernes rette sammenhæng . . .

Det er en mand på et par og fyrrer, der siger disse ord. Han har gjort krigen med i forreste linje. Han var ivrig i den illegale sejlads, flere gange var han med ved sabotagehandlinger og en del gange også ved likvideringer. Han har en god uddannelse, er intellektuel, selv om han langt fra ser sådan ud. Men kunne snarere fristes til at tro, at han var fisker, hvis man ikke vidste bedre. Nu snakker han rent ud af posen, hvilket sker meget, meget sjældent.

De samme vathuer.

— Jeg ved jo, at du er klar over mit arbejde i krigens tid, fortsætter han. Derfor er der ingen som helst grund til at skjule noget. Jeg har ellers helst holdt mig helt skjult. Jeg har i efterkrigstiden haft nøjagtigt de samme vanskeligheder, som de fleste af mine kammerater. Jeg kastede mig over mit arbejde med en voldsom ildhu i de første år lige efter krigen. Nu skulle der rigtig ske noget — nu skulle Danmark genopbygges.

Selvfølge så jeg med nogen for- bavselse på genopbygningen politisk. Det forekom mærkeligt, at nøjagtig de samme politikere, som vi alle havde følt var nogle uldne vathuer i krigens tid, kunne blive siddende på Christiansborg som om intet var hændt. Der er ingen grund til at nævne navne, dels fordi de ville fylde for meget, hvis de alle skulle med, og dels fordi vathuerne er alt for godt kendte.

Men ikke desto mindre er det nogle af disse vathuer, der nu sidder og behandler spørgsmål som stikkerlikvideringer. Det er nærmest idiotisk at tænke på. Og de fleste af dem er særligt talt ikke blevet at hak klogere.

Når en „kedelig type“ har ret.

— Jeg er ikke kommunist, og jeg har aldrig været det, fortsætter fortælleren, men det triste er, at en kedelig type som Martin Nielsen har ret i uhyggeligt meget, når han for eksempel i højesteret holder sine politiske taler som såkaldte forsvarstaler.

Han har da ret i, at vathuerne giver deres love — alt eftersom vinden blæser. Er tyskerne de stærkeste, forfølges kommunister, og når det så viser sig, at tyskerne taber, laver man love „på efterbevilling“, hvorefter nazisterne og stikkerne kan straffes. Loven er forandret, men kun vathuerne på Christiansborg er for en stor dels vedkommende de samme. Det virker mærkeligt, og når de så også begynder at debattere likvideringerne fra krigens tid — begynder at afgøre, hvorvidt vore handlinger i den hektiske tid var rigtige eller forkerte, så er det, at man næsten kan fristes til oprør. Jeg er glad for, at der er gået et stykke tid efter debatten, før jeg fremkommer med min mening, ellers var den bare blevet for stærk.

Forudsætningerne mangler.

Der er ingen af d'herrer på Christiansborg — stadig med enkelte undtagelser —, der med rette kan debattere spørgsmålene. De savner totalt de forudsætninger, vi levede under i den tid. Vi har ikke i dag spændingen og følelserne fra krigens tid, og det er ikke ting, man kan tænke sig til. Vi har ikke utrygheden, usikkerheden, kammeraterne, der faldt omkring os, o. s. v. Alle disse ting skal med i bedømmelsen af vore handlinger. Man skal hele tiden huske på, at vi arbejdede med nerverne på højkant. Vi kæmpede for vort — og andres — liv.

Vi spurgte ikke om, hvad der var ret og uret. Det følte vi os til, og vi handlede efter vore følelser. Vi hørte landets førende folk i radioen sige det modsatte af det, vi troede, de mente, og som de nu bagefter også vil sige var det rigtige.

Vi hørte folk, vi satte pris på, sige det ene højt om dagen, og hviske det modsatte stilfærdigt om aftenen. Vi så aviserne skrive noget, og det, de virkelig mente, læste vi mellem linjerne. Ud af alt dette drog vi vore slutninger, og derefter handlede vi ud fra vore følelser, hvilket altså førte til det rigtige, at Danmark blev en allieret nation. Men hvem har alle forudsætningerne med, når der dømmes i dag.

Vi løb hellere en risiko.

— Jeg har hørt mange udtalelser om, at det var frygteligt, at der blev begået visse fejltagelser under stikkerlikvidationerne. Det var det også — frygteligt for dem, det gik ud over, og vel især for deres pårørende. Og også for os, der begik fejltagelserne!

Men er det ikke, når det kommer til stykket, helt utroligt få fejltagelser, der blev begået. Jeg mener det. Vi kunne med rette have likvideret mange, mange flere, men vi var jo netop så bange for fejltagelser.

Vi løb hellere en risiko, fremfor at begå en fejltagelse. Mon ikke vi kunne have sparet mange af vore kammeraters liv ved at have gået endnu hårdere frem i krigens tid? Jeg tror det. Men vi måtte ikke begå fejltagelser.

**Sydsjællands
Kaffebrønderi**

NÆSTVED

I/S Sven Jacobsen

KONFEKTIONSFABRIK
EJLERSVEJ — NÆSTVED

LUXOL KEM. FABRIKKER A/S
Næstved

BRDR. RAVN
Farimagsvej 2 - Næstved

BRAAES BOGHANDEL
Næstved

JOHS. CLAUSEN I/S
Kultorvet - Næstved

**GEORG CHRISTENSENS
BOGHANDEL**
Axeltorvet 10 - Næstved

**N. P. CHRISTENSENS
BOGTRYKKERI**
Riddergade 7 - Næstved

**KONTANTFORRETNINGEN
A/S I. P. NIELSEN**
Slagelse

H. FREDERIKSEN
Kolonial - Isenkram - Porcelæn
Eskilstrup

PALUDANS PLANTESKOLE A/S

KLARSKOV

BANKEN FOR SLAGELSE OG OMEGN

AKTIESELSKAB

BOTVED BOATS A/S

SLAGELSE

NORDISK VENTILATOR CO.
AKTIESELSKAB - NÆSTVED

Andelsbanken

FAXE AFDELING

Hotel Faxø

Telf. Faxø 5 og 94

FAXE BRYGGERI A/S

FAXE BOGTRYKKERI

KINO
Nykøbing F.

**LOLLAND-FALSTERS
INDUSTRI- OG LANDBRUGS-
BANK AKTIESELSKAB**

SCALA BIO
Nykøbing F.

K. JOACHIMSEN A/S
Broderi og Lingeri
Nykøbing F.

AAGE JOHANSEN
Guld- & Sølvmedie
Nykøbing F.

FOLMER MORS A/S
Torvet 8 - Grenå

Mange er ikke mere.

— Og hvordan har de folk det så, der blev udpeget til det beskidte hverv at foretage likvidationerne?

— Meget skidt. Mange af dem er slet ikke mere. Efter den hektiske tid, hvor de kastede sig over deres arbejde, opstod der for de fleste visse nervemæssige kriser. For nogle kom den efter 5—10 års forløb, men for andre er den først kommet meget, meget senere. Givet er det, at de alle har været igennem en krise.

Hovedparten af dem har haft ægteskabelige vanskeligheder, og i dag kan vi gøre regnskabet endeligt op: Jeg tror at kunne sige, at tre fjerdedele af de folk er borte. Jeg kender nogle, der blev syge . . . forskellige sygdomme, som egentlig stammede fra nerverne. Til sidst har disse sygdomme gjort en ende på trængslerne for de pågældende. Men jeg kender også et par stykker, som man ikke sådan uden videre kunne se trængslerne på. Nå, ja, man konstaterede nok på arbejdspladsen, at der var „nerver på“.

Man konstaterede måske også, at det ikke gik så godt ægteskabeligt, hvilket man gættede på skyldtes nerverne. Så fik de ferie. En af dem hængte sig. En anden har taget en for stor dosis tabletter, og en tredje tog livet af sig på en så speciel måde, at jeg ikke vil omtale det her, fordi man så genkender vedkommende. Sådan er det gået os — den ene efter den anden.

Vi betaler prisen nu.

— Hvorfra ved du, at nerverne skyldes krigens tid?

— Det er der slet ingen tvivl om. Vi fik nervesystemet i laser dengang, og det betaler vi for nu. Jeg ved med mig selv, at jeg kan blive rastløs og mærkelig, og foretage mig ting, bare fordi der skal ske noget; ting, som jeg ellers aldrig ville gøre. Somme tider får jeg en rent ud sagt: Skidevære-med-det-hele-mentalitet! Men det sker også ind imellem, at jeg har rolige perioder.

Selv i de mest rolige tider, kan jeg pludselig vågne, midt nat. Årsagen kan være, at en bildør smækker

udenfor mit hus. Så trækker jeg på smilebåndet, fordi det nu er så mange år efter, at gestapo kunne komme efter én. Men det sker også at jeg drømmer. Jeg for mit vedkommende har i drømme oplevet det samme syn mange, mange hundrede gange. Det er en mand, en stikker, der står i en entrédør, hostende og foroverbøjet. Så lyder der nye skud imod ham, men han blev bare stående og hostede endnu mere. Endelig er der en, der siger: Hold inde med skydningen, og i stedet fik manden et lille skub, så han ramlede om. Gennemhullet som en si — og død øjeblikkelig. Når manden falder om, vågner jeg op, altid badet i sved. Jeg ved ikke, hvorfor denne episode har gjort større indtryk på mig, end de andre, men sådan er det. Jeg har aldrig fortalt mine nærmeste om dette „syn“. Jeg ved, at min kone ofte er vågnet, når jeg har haft drømmen. Hun har vel nok undret sig over, at jeg var så urolig i min søvn, og det har forbavset hende at se mig badet i sved, men altid har jeg slået det hen. Jeg har ikke fortalt hende noget. Så kom den tid, da vort ægteskab begyndte at ramle — og værst var tiden lige bagefter. Jeg havde i den første periode, hvor jeg var alene, nøjagtig denne drøm nat efter nat.

Jeg stolede blindt på ordrene.

Lad mig tilføje, at den omtalte likvidering, som jeg drømmer om, var helt berettiget, og den har aldrig været debatteret. Jeg var senere med ved en anden, som en overgang var til undersøgelse, og som vistnok også viste sig at være rigtig nok. Men den står mig ikke særligt klar nu bagefter. Jeg kan ikke selv give nogen begrundelse for „nerverne“ og drømmene, men må nøjes med at konstatere, at sådan er det.

Jeg for mit vedkommende fik bare mine ordrer dengang, og jeg udførte nøjagtigt og præcist de ordrer, jeg modtog. Jeg havde ikke noget med at gøre, hvorvidt dommene var rigtige eller ej, og jeg foretog ikke undersøgelser i den retning. Jeg stolede blindt på de ordrer, jeg fik.

De burde tie.

Om jeg ville gøre det igen? Jeg ved det ikke. Måske nok, måske ikke. Det ville afhænge af forholdene.

Men jeg mener så afgjort, at det er rystende forkert, at man nu, så mange år efter, tager spørgsmålet op til debat på Christiansborg. Hvis nogle af likvideringerne var forkerte, så må man give oprejsning overfor de efterladte så godt som muligt, og så må vi beklage fejltagelserne. Hvis der den ringeste tvivl om rigtigheden af en likvidering, bør den også beklages omgående.

Men vathuerne på Christiansborg burde afholde sig fra at bedømme vore handlinger. Det bør overlades til det lille udvalg, der har forudsætningerne for det — og alle de andre burde tie. Det er mærkeligt, at d'herter ikke selv har så megen forståelse og blufærdighed, at de kan se det. Men forståelse og blufærdighed er måske ikke udbredt i det politiske liv?

—k.

Vidneafhøring i retssag mod Sachsenhausen-bøddel

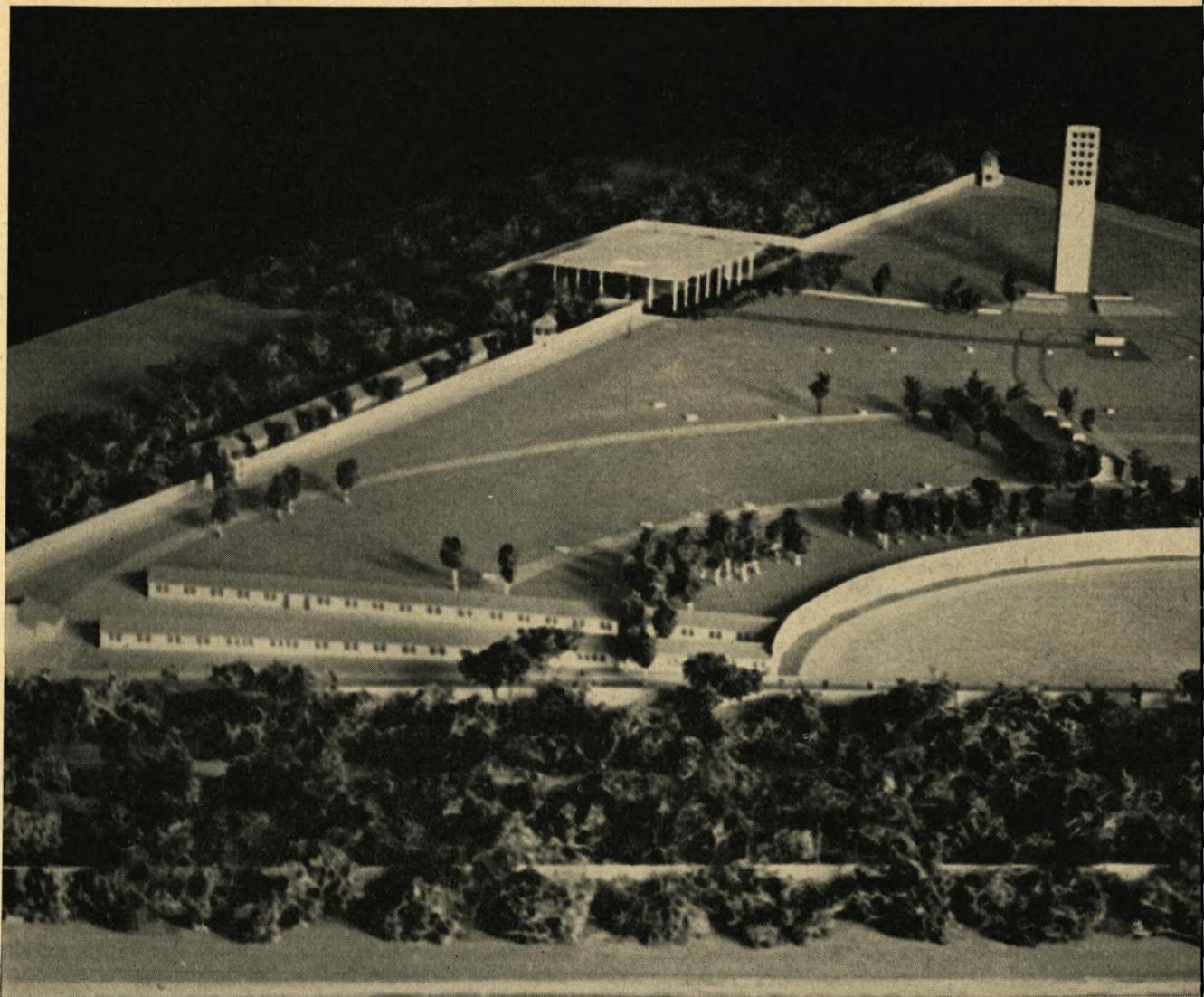
Dansker, der var »Läufer« i lejren, vidste det meste og kunne efter foto genkende den sigtede.

Som led i undersøgelsessagen mod den tidligere SS-Obersturmführer Heinrich Wessel, der var næstkommanderende i k-z-lejren Sachsenhausen, har fire danske eks-fanger været afhørt som vidner i Københavns byret.

Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, maskinreparatør Herbert Isert og overlærer Johs. Fosmark afhørtes d. 9. marts. De kunne alle afgive vidneudsagn om forholdene i lejren, men ingen af dem turde knytte Wessels navn til bestemte begivenheder.

En uge før afgav murermester Mogens Christensen vidneudsagn. Han havde været »Läufer« i lejren og havde jævnligt set Wessel ledsage kommandanten til lejrens skrivestue. Mogens Christensen kunne således med bestemthed udtale, at Wessel personligt overværede en række hængninger, der foregik i forbindelse med appellerne, så alle fanger måtte overvære dødsfuldbyrdsen. Han huskede også, hvilken rolle Wessel spillede ved udpegningen af 2000 syge fanger, der skulle skaffes bort, inden lejrens evakuering.

Mogens Christensen vil antagelig blive indbudt som vidne for retten i Verden/Aller i Vesttyskland.



EN PARK REJSER SIG, HVOR 100.000

Koncentrationslejren Sachsenhausen ved Berlin foran pompøs indvielse

Søndag den 23. april samles et stort antal tidligere fanger og andre i koncentrationslejren Sachsenhausen ved Berlin for at overvære indvielsen af lejrområdet til mindepark.

En dansk afdeling ønskes.

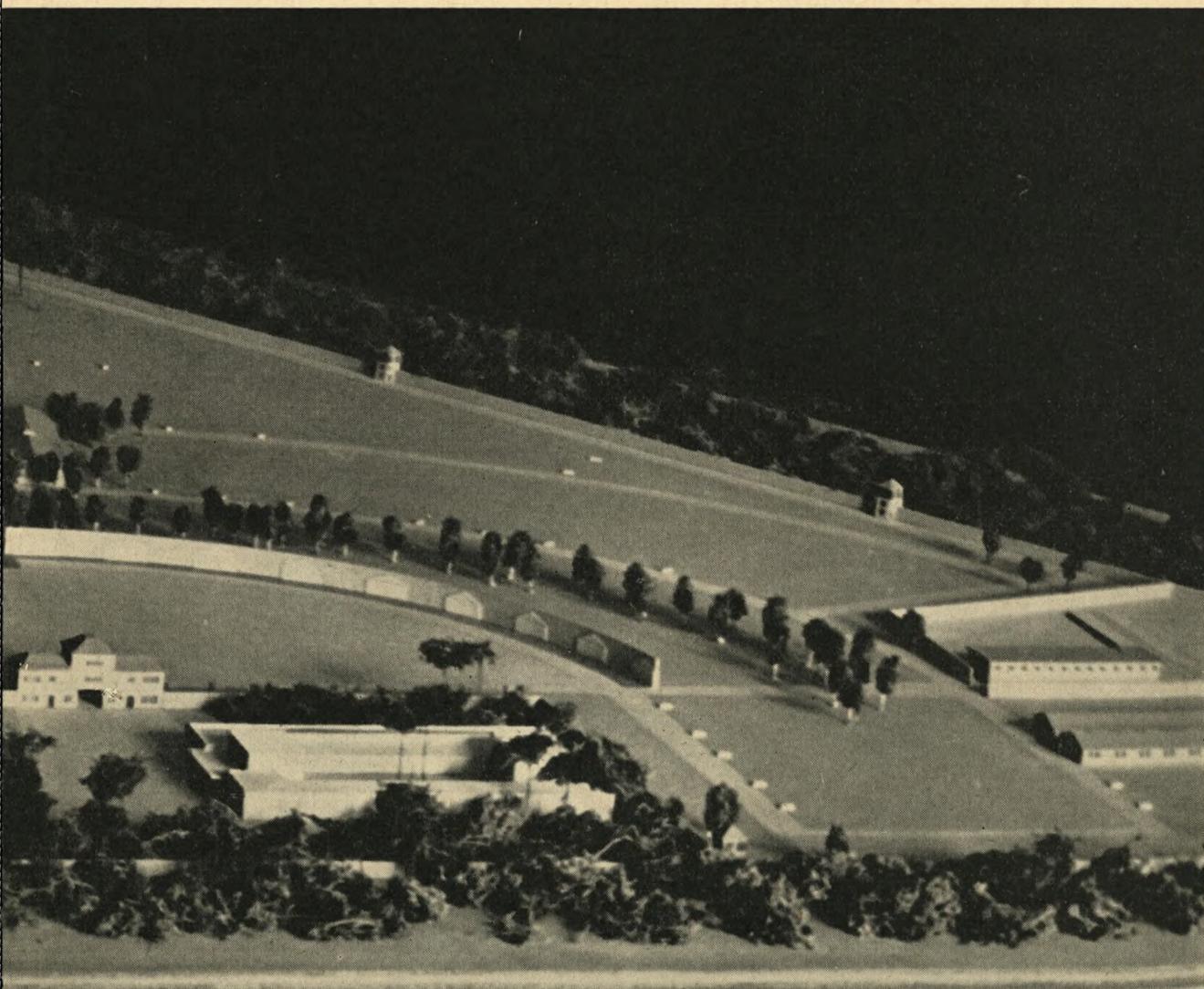
Det er hensigten at indrette museer for de enkelte lande, der havde kontingenter af fanger, og til indretningen af den danske afdeling, der tæn-

kes arrangeret på et areal af 6 gange 9 meter, indsamles for tiden et pengebeløb. Det skal bringes op på 8000 kr., men da der kun var godt 200 danskere i lejren, vil det trods alt være vanskeligt at skaffe beløbet. Imidlertid må man håbe på, at interessen blandt de 200 for at skaffe en dansk afdeling er så stor, at beløbet kan skaffes.

Lejren Sachsenhausen havde oprin-

delig sin beliggenhed i den ret i by Oranienburg. Det er derfor, lejren undertiden har båret dette store navn i omtaler af livet der.

Fanger fra Oranienburg måtte som slaver bygge den nye lejr, og kunne tages i brug i 1936. Den blev allerede fra starten omgivet af en betonmur på en højde af knap 3 meter. Ovenover var rækker af pigtråd med højspænding og foran et virv-



INDT DØDEN

Mindepark.

sigtråd med skilte, der havde på-
ede dødningehoveder og ordet:
shspannung.

18 bevogtningskompagnier.
il at klare bevogtningstjenesten
18 kompagnier af SS-folk statio-
et her. De bar alle kasket o. lign.
dødningehoved. Officeres og me-
es antal kunne svinge fra 1500 til
0.

Mindeparken i kz-lejren Sachsenhausen, hvor godt 200 danskere og godt 2000 nordmænd var interneret i lang tid. I forgrunden til venstre ser man modellen til det internationale fangemuseum, hvor den norske og danske afdeling skal indrettes. Så følger hovedporten ind til appelpladsen. Rundt om denne er der en gennembrudt mur med gavle, der markerer enden af barakkerne, som dengang omgav appelpladsen. Bag muren til venstre ses vaskeribarakkerne, hvor lejrmuseet skal indrettes, og til højre ses en køkkenbarak. Bagest den høje mindestøtte og til venstre mindeanlægget efter krematoriet. Helt til venstre for appelpladsen ses revier I og II.

Efter en uddannelsesetid i denne „elitelejr“ blev mange sendt til bevogtningstjeneste i andre lejre. Dette er også forklaringen på, at disciplinen var særlig hård netop i denne lejr.

Lejrområdet udgør en trekant. Foran indgangsporten ligger appelpladsen, og barakkerne lå i stråleform ud fra denne plads, hvis inder- side udgjorde en halvcirkel.

Da lejrområdet var afgrænset af betonmuren, blev der oprettet en del filialer, så det samlede antal af fanger blev 52—60.000. Flere af udekommandoerne var tilknyttet fabriksvirksomhed, således flyvemaskinefabrikken Heinkel, Speer, Auer-Werke og Klinkerwerk.

Her fandt 100.000 døden.
Man regner med, at 200.000 fanger

LANDBOSTANDENS SPAREKASSE

NYKØBING FALSTER

Allan C. Hansen

TAPET- OG FARVEHANDEL

NYKØBING F.

**ANNA KRESTENSENS
TANDTEKNIK**

Fremstiller og indsætter
kunstige tænder

Eftf. F. Sternkopf
Østergade 20 - Nykøbing F.
Telf. 85 01 47

**ODENSE
KRØLHARSFABRIK A/S**

**HOLBECKS
FAJANCEFORRETNING
AKTIESELSKAB**
Odense

RØ SAVVÆRK

HOTEL HELLIGDOMMEN
Rø

Hotel Hammershus
SANDVIG

SUKKERFABRIKKEN

NYKØBING F.

MØBELHUSET

v/ **A. HANSEN**
NYKØBING FALSTER

A. Schillers Maskinfabrik A/S

NYKØBING F.

LOLLAND FALSTERS ANDELS SVINESLAGTERI
NYKØBING F.

LOLLAND-FALSTERS AUTOLAKERERI
Neergårdsvej 13 — Nykøbing F.

ALMINDINGEN SAVVÆRK A/S
AAKIRKEBY

FLEMMING JØRGENSEN
Gudhjem Manufakturhandel

KNUD HANSEN
Installatør
Svaneke

**BORNHOLMS
ANDELS MASKININDKØB**
Nyker

PIHLS KONDITORI
Svaneke



Morgen og aften trådte 26.000 fanger an til appel uden hensyn til sne, kulde og regn. (Originaloptagelse fra lejren).

er registreret i lejren i årene 1939—45, og at 100.000 fandt døden her.

Der var da også gjort meget for at befordre tilintetgørelsen. Her fandtes både en transportabel og fast galge samt en skydebane til nedskydninger.

Omhyggeligt indrettet krematorium.

Efter ordre fra Reichssicherheitsamt blev der indrettet gaskammer til aflivning ved giftgas eller dampe, desuden et transportabelt og et stationært krematorium.

Krematoriebygningen bestod af et rum til undersøgelse af fangerne før henrettelsen, et skyderum med en spalte gennem hvilke nakkeskuddene kunne foretages, desuden et gaskammer, et ligkammer, hvor ligene blev stablet op og tandproteserne blev fjernet samt et forbrændingsrum med 4 forbrændingsovne, der hver især kunne forbrænde 6—7 lig på een gang.

I lejren blev der gjort talrige forsøg på fanger med bl. a. følgende:

1. Nye kemiske og Brisanz-håndgranater.
2. En ny gasart.
3. Forgiftede kugler.
4. Nye medicinske præparater mod plettyfus, tuberkulose og „epidemisk gulsot“.
5. Nye medicinske præparater,

som nedsatte hjertets virksomhed og fremkaldte søvnløshed.

6. Salver mod brandsår.

7. Forskellige gifte, som blev indført i den menneskelige organisme enten gennem maden eller gennem sprøjter.

Om et af disse eksperimenter udtalte lejrkommandant, SS-Standardtenführer Kaindl under Sachsenhausen-processen:

„I efteråret 1942 ankom dr. Witmann, der var kemiker og tekniker i kriminalpolitiets hovedforvaltning, til lejren Sachsenhausen med instruktion om at gennemføre forsøg med en ny håndgranattype.

Jeg stillede et passende rum til rådighed for Witmann. I dette var der anbragt to russiske fanger. Under min tilstedeværelse kastede dr. Witmanns assistent håndgranaterne ind i værelset, i hvilket de russiske krigsfanger sad“.

Fangerne måtte alle arbejde i eller udenfor lejren ved byggearbejde eller i industrien. Arbejdet oversteg de flestes kræfter, og man tog intet hensyn til alder eller sundhedstilstand.

Børn på 6—12 år.

Sammen med de voksne fandtes i lejren 800 i alderen 14 til 17 år samt polske og jødiske børn i alderen 6—12 år.

Arbejdsdagen begyndte omkring kl. 5 om morgenen og varede til kl. 18. Men trods den lange arbejdsdag var forplejningen sultekost. Den bestod af 200 gram brød, blandet op med savsmuld o. lign. Hertil kom en halv liter kålrabisuppe.

Om behandlingen i lejren har SS-Hauptscharführer Kurt Eccarichs udtalt som vidne:

„Hos mig var der retsdag to gange om ugen, nemlig tirsdag og fredag. Fanger, der skulle straffes, blev pryglet eller hængt på pælen. Når de blev pryglet, blev de bundet til bukken og fik 25 slag af en hasselnød-stok.

De, der skulle hænges, fik armene bundet sammen på ryggen, og så hængt på en pæl, som de forinden selv måtte fæstne i jorden“.

„Alle skal henrettes“.

I februar 1945 kom der fra Himmeler befaling om at henrette alle fanger, der endnu var i live. På dette tidspunkt blev der i lejren henrettet 5000 fanger, mens 16.000 blev ført til Bergen-Belsen og Maidanek.

Den 21. april 1945 påbegyndte SS evakueringen af lejren. 45.000 fanger, der endnu var i live, skulle transporteres til Lybæk for der at lastes i slæbepramme, der skulle sænkes i havet. Hver time afgik 5000 fanger — uden forplejning, og hvem der ikke kunne følge trit på marchen, blev dræbt ved nakkeskud. På denne måde blev der i tiden 21. april til 1. maj 1945 dræbt 14.000 fanger.

— — —

Dette må aldrig gentages af nogen magthaver.

Når repræsentanter fra mange af Europas lande samles på Sachsenhausen-lejrens trekantede område, vil det for mange af dem være med den dystre baggrund, der dannes ved at lade tankerne gå tilbage til en tilværelse i fornedrelse under kommando af lavtstående individer uden erkendelse af menneskets værd.

Men det vil også være med ønsket om, at lejren som park må tale et inderligt og stærkt sprog til magthavere om, at en sådan lejr aldrig noget steds bør kunne trives.

Bornholmsk Keramik

A/S Michael Andersen & Søn
Lille Torv

L. Hjorth
Krystalgade 5

Søholm A/S
RØNNE

B. F. Magasinet

RØNNE

**BORNHOLMS
SPARE- og LAANEKASSE**

RØNNE

A. ESPERSEN A/S
Rønne

**DE BORNHOLMSKE
ARBEJDERES BAGERI**
Rønne

SØMANDSHJEMMET
Rønne

MOTOR-CENTRET
v/ Henning Nielsen
St. Torvegade 49 - Rønne

BOLETTE — RØNNE

RÅDHUSTEATRET
Rønne

Aktieselskabet

**DAMPSKIBSSELSKABET PAA BORNHOLM
AF 1866**

A/S HANS V. MUNCK
HAVNEN — NEXØ

FRYDENLUND TRÆLASTHANDEL
Haslevej 1 — Rønne

Willy Lindberg
Aut. elektro installatør
St. Torvegade 14 - Rønne

**RØNNE
MISSIONSHOTEL**

VIGGO GLISTRUP
Rønne

H. C. RIDDESBORG
Slagterforretningen
Østergade 30 — Rønne

**HANDELSBANKEN
I RØNNE**

SIMON MADSEN
Rønne

CHR. NIELSEN & SØN
Søndergade 13 - Rønne

PARFUMERIET
Lille Torv 8 - Rønne

NEXØ HERREMAGASIN
Ejnar Jensen

SLAGTERFORRETNINGEN
v/ Glistrup
Torvet — Nexø

**NEXØ OG OMEGNS
PAKHUSFORENING**

KARL JENSEN
Sadelmager
Nørregade 9 - Allinge

ARBEJDERNES BRØDFABRIK A/S
HADERSLEV

A/S J. Junget

HERNING

CHIKI

KJOLEFABRIK

HERNING

IKAST FOLKEBANK

KNUD NIELSEN

Blomsterforretningen REX
IKAST

G. VAADDE NIELSEN

Trikotagefabrik
Ikast

SV. ØSTERGAARD & SØN

Tricotagefabrik
Ikast

V. MOESGAARD NIELSEN

Kirketorvet 2 - Randers

AKTIESELSKABET

TRIFOLIUM FRØ

Randers

A/S J. N. ROOS

Randers

H. C. Udstyr

BRANDE

SKJORTEFABRIKKEN

BOSWEEL

HERNING

MIDTJYDSK KONFEKTION

TH. NIELSENSGADE 94 — HERNING

Knud Damgaard A/S

Trikotagefabrik

HERNING

KOLMAN & BOLET

BREDGADE 6 — HERNING

HERNING PAPIRFORRETNING A/S

IKAST HANDELS- OG LANDBRUGSBANK A/S

IKAST BANK AKTIESELSKAB

TRIKOTAGEFABRIKEN „COMET“

IKAST

WILLIAM LARSEN

MØBELFORRETNING OG MASKINSNEDKERI

IKAST

**HANDELS- OG LANDBRUGSBANKEN
BRANDE**

AKTIESELSKABET

LANDBOBANKEN I RANDERS

SILKEBORG ANDELS-SVINESLAGTERI

Kursted

Olgerholm

I KURBYEN SILKEBORG

Marineforeningen

SILKEBORG

TAGE FISKER
Silkeborg

POUL AAGAARD

Slagtermester
Borgergade 7 — Silkeborg

E. KLOSTERGAARD JENSEN

Elektromek. værksted
Vestergade 125 - Silkeborg

WISSING & JENSEN A/S
Silkeborg

RY KONFEKTIONSFABRIK

H. SØNDERBY & CO.
Maskinfabrik
TARM

M. MADSEN
TRIKOTAGE

Silkeborg

DE FORENEDE TEGLVÆRKER A/S

LYSBRO PR. SILKEBORG

PETER JESSEN A/S

SILKEBORG

Silkeborg Husholdningsskole

A/S RY MØLLES FABRIKKER

RY HUSHOLDNINGSSKOLE

HOTEL HIMMELBJERGET
RY

Holger Larsen

MANUFAKTUR

AARS

Hammel Mølle

K. Ammentorp Pedersen

HAMMEL

JYDSK
FJERKRÆSLAGTERI A/S
Aars

CHR. HEEGAARD
Snedkermester
Hammel

V. JØRGENSEN & SØN
Slagtermestre
Hornslet

K. KRISTENSEN
Bageri — Conditori
Hornslet

Til bestyrelsen genvalgtes Niels Stampe med akklamation. Nyvalgt blev Hagbart Andersen i stedet for Sv. Aage Svendsen, der ønskede at udtrede. Som suppleanter valgtes Sigrid Stampe og Theis.

Til landsrepræsentanter valgtes Arild Mikkelsen, Hagbart Andersen og Heinrich Winter. Som suppleanter valgtes Henry Clausen, Carl Petersen og Louis Rasmussen.

Til revisor valgtes mekaniker Henry Clausen med Erik W. Beermann som suppleant.

Dagbogsblade

19/2.

30.000 kr. i dusør for pågribelse af Auschwitz-læge.

Statsadvokaten i Frankfurt har udsat en pris på 20.000 mark (ca. 30.000 kr.) for pågribelse af den tidligere læge i koncentrationslejren Auschwitz-Birkenau, dr. Josef Mengele.

Det formodes, at Mengele, der regnes for en af de værste krigsforbrydere i denne gruppe, holder sig skjult i udlandet, sandsynligvis Sydamerika. Mengele forsvandt fra badestedet Bariloche ved Buenos Aires, da Eichmann blev arresteret.

Mengele mistænkes for at have givet et ukendt antal arresteranter, deriblandt børn, dræbende injektioner. Desuden skal han have udvalgt fanger til gaskamrene, bl. a. sigtes han for natten til den 1. august 1943 at have givet ordre til gasdrab på tusind sigøjnere. Han blev ansat ved lejren i maj 1943.

24/2.

Stadig æresborger.

Adolf Hitlers navn står stadig på listen over den vesttyske universitetsby Göttingens æresborgere, oplyser byens turistbureaus blad.

6/3.

2, der forstod hinanden.

Romano Mussolini, søn af den tidligere italienske diktator, spiller for tiden jazz med sin kvintet i »en elegant natklub« i Madrid. Her traf han den tidligere SS-fører Otto Skorzeny, der befriede hans far, og som nu er forretningsmand i Spanien. De to fascister faldt rørt hinanden om halsen og udvekslede minder, berettede den vesttyske presse.

11/3.

KZ-chefen var afdelingsleder i tidligere KZ-fanges virksomhed.

I begyndelsen af denne uge anholdt

politiet i Hamborg den tidligere næstkommanderende i koncentrationslejren Hamborg-Fuhlsbüttel, Willi Dusenschön. Han vil nu blive anklaget for mord i tidligere tilfælde.

Et af hans ofre var Lybæk-redaktøren, dr. Fritz Solmitz, »Lübecker Volksbote«. Han blev pryglet ihjel i koncentrationslejren, men forinden havde han på et stykke cigaretpapir kunnet skrive en sidste hilsen til sin hustru og anbringe papiret i sit ur. Hun fik imidlertid først uret efter den anden verdenskrig, idet

hun i mellemtiden var udvandret til USA. På sedlen stod en hentydning til Dusenschön, og fru Solmitz underrettede de amerikanske myndigheder herom. Disse lod meddelelsen gå videre til de tyske myndigheder. Dusenschön sad på dette tidspunkt i fransk fangenskab.

I 1961 kom man påny på sporet af ham. Det viste sig, at Dusenschön forlængst var kommet hjem fra Frankrig og havde arbejdet sig op til afdelingsleder i et hamburgsk firma, hvis chef var tidligere k-z-fange.

Obersten, der uddannede de første modstandsfolk

I trange dage i Porta Westfalica gik tankerne til barndomsegnen ved Gudenå.

Onsdag den 1. marts fyldte chefen for det fynske hjemmevern, oberst K. Kjeldsen, 60 år.

Daværende kaptajnlojtnant Kjeldsen var adjutant i Søgårdlejren, og det faldt i hans lod at modtage og videregive en række foruroligende meldinger i dagene før 9. april. Selv siger han i en samtale med Fyns Social-Demokrat, at d. 9. april begyndte d. 8. om formiddagen, da man fik at vide, at en 60 km lang panserkolonne bevægede sig nordpå mod den danske grænse.

Også denne melding har sin lille historie af mere kurios karakter: Meldingen blev overrakt af ritmester Malling Jacobsen fra grænsegendarmeriet. De historiske linjer var kradset ned på omslagspapiret fra en pakke margarine.

— Om aftenen d. 8. april fik jeg besøg af en »god bekendt«, siger Kjeldsen. Det var en af nazibladet »Fædrelandet« lokalredaktører, der kom for at fortælle mig, at tyskerne ville overskride grænsen næste morgen kl. 4. Han så let rystet ud, da jeg fortalte ham, at det var jeg godt klar over. Det var, sagde han, hans samvittighed, der bød ham at lade sin viden gå videre, og jeg kunne kun sige til ham, at det var noget sent for ham at konstatere, at han var d a n s k e r.

Men først en ren skjorte.

Trods den — for at udtrykke det mildt — alvorlige baggrund for minderne smiler Kjeldsen:

— Jeg skal ikke gøre mig til af at være mere kold og rolig end andre, men jeg husker tydeligt, at min første tanke i de meget tidlige timer den 9. april var, at jeg skulle se at blive barberet og få en ren skjorte og mit bedste slips på. Skulle vi i krig — og det troede vi dog — skulle man i hvert fald som officer være klædt manerligt.

Kjeldsen er i det hele taget ikke bange for at indrømme, at han i sin tid måtte henregnes under de typiske repræsentanter for den gamle officersskole. Han kan gøre det med sindsro, al den stund



han længst har vist sig at kunne leve op til den demokratiseringsånd, der behersker i hvert fald hjemmevernet.

Men han kan godt kluke ved tanken om, at man i sin tid regnede ham for en af de hårde halse. Da han var lærer på sergentskolen i Sønderborg, sagde man om ham, at han brølede så højt, at det kunne høres i Ålborg.

— Når det gik mig for hårdt på dernede i k-z-lejren »tegnede« jeg et billede i fantasien. Et landskab nær min barndomsegn — jeg så ganske tydeligt et stykke af en å, en skrænt og træer. På skrænten ved åens bred sad mine to børn. Bare jeg havde det at falde tilbage på, var tiden i lejren til at stå igennem.

— Nu har jeg bygget et lille hus deroppe i Vindelskjær ved Rødkjærbro, og det hus skal udvides, efterhånden som der bliver muligheder. Der skal børnebørnene til sin tid have det hyggeligt med den pensionerede oberst.

— — —
Oberst K. Kjeldsen har været medlem af Kammeraternes Hjelpefonds bestyrelse lige siden starten i 1945.